

ЕТАПИ РОЗВИТКУ І ДОСЯГНЕНЬ ФАКУЛЬТЕТУ ТЕХНОЛОГІЇ ВИРОБНИЦТВА І ПЕРЕРОБКИ ПРОДУКЦІЇ ТВАРИННИЦТВА

Є.М. Агапова, В.К. Чепур

Одеський державний аграрний університет

Викладені основні етапи 90-річного періоду розвитку факультету технології виробництва і переробки продукції тваринництва заснованого у 1918 році одночасно зі створенням Одеського сільськогосподарського інституту, як його перший структурний підрозділ та результати з підготовки кадрів і науково-практичної діяльності.

Одним із активних організаторів свого часу по створенню навчального сільськогосподарського закладу був професор БРАУНЕР ОЛЕКСАНДР ОЛЕКСАНДРОВИЧ – видатний вчений зоолог, географ, палеонтолог, член багатьох наукових товариств. Методологія О.О. Браунера у порівняльному підході до диких та свійських тварин привела його до зайняття тваринництвом. Він у 1917 році в Одесі став Головою Комітету сільськогосподарських курсів, котрі в 1918 році перетворено за його активною участю, спільно з деякими іншими вченими, в Одеський сільськогосподарський інститут. Олександр Олександрович таким чином став одним з його засновників. З 1918 року він не тільки (на протязі певного часу) очолював правління інституту, але й був професором, завідував кафедрою тваринництва і два роки був деканом відділення тваринництва, яке з часом сформувалося у факультет після об'єднання ОСГІ з єврейським сільськогосподарським технікумом. З 1934 року почав існувати зоотехнічний факультет з рядом створених самостійних профільних кафедр: спеціальної зоотехнії, молочного тваринництва, сільськогосподарської мікробіології, розведення і генетики сільськогосподарських тварин, фізіології сільськогосподарських тварин, годівлі сільськогосподарських тварин. Очолювали кафедри професори: О.О Браунер, Р.О. Файтельберг, доценти: Г.С. Луцкер, А.М. Пембек, Л.А. Єгунов, В.Л. Пойденко, які об'єднували викладацьку з науковою роботою. О.О. Браунер читав лекції з зоології, загального і спеціального тваринництва при підготовці спеціалістів-зоотехніків вищої кваліфікації, «агрономів-тваринників».

Наукова робота викладачів і студентів факультету першого періоду присвячена вивченню біолого-господарських особливостей місцевих порід червоної степової та сірої української худоби, овець, їх походження, мінливості популяцій. Розроблялася класифікаційна таблиця породоутворення великої рогатої худоби на основі зв'язків систематики видів, географічних груп і порід сільськогосподарських тварин.

У 1921 році проведено перший випуск агрономів і зоотехніків. Одного з них було рекомендовано для роботи у відділенні Одеського товариства сільського господарства. В подальшому – це Г.С. Луцкер, завідувач кафедри спеціальної зоотехнії. Ним спільно з іншими викладачами розроблені основні положення про створення Державної племінної книги (ДПК) червоної степової худоби. У 1924 році організовано губернську, а у 1925 – республіканську ДПК худоби цієї ж породи. Методичне керівництво селекційно-племінною роботою з

червоною степовою худобою в Україні здійснював також Г.С. Луцкер. За його участю у 1928 році опубліковано перші два томи ДПК червоної степової худоби. Такий напрямок став основним у роботі кафедри спеціальної зоотехнії під керівництвом Григорія Семеновича.

Навчальна і науково-дослідницька робота при підготовці фахівців закладала основи головного напрямку – виділення вихідного матеріалу регіону з кожного виду сільськогосподарських тварин того часу для його удосконалення методами відбору бажаних генотипів з наявних масивів тварин, їх розмноження, а також і прискореним методом міжпородного схрещування з більш скоростиглими і високопродуктивними тваринами зарубіжної селекції.

Викладачі і студенти факультету брали активну участь у допомозі виробництву з питань налагодження зоотехнічного обліку у тваринництві, розроблення раціонів, розкладів робочої доби працівників ферм, заготівлі кормів, оцінці тварин за комплексом ознак.

Починаючи з 30-х років викладачі брали участь в підготовці тварин з передових господарств Одеської області для Всесоюзної сільськогосподарської виставки у Москві, підготовці першої Державної книги племінних тварин червоної степової породи. Значна роль у цьому відводилася вченим і викладачам факультету: Г.С. Луцкер, А.Н. Бокало, С.Н. Копилову, А.М. Пембек та іншим.

В період Великої вітчизняної війни роботу було призупинено до початку 50-х років, після чого відбулося відновлення функціонування інституту і зоотехнічного факультету.

Умовно другий етап можна виділити з початку 60-х років, коли прийом студентів на факультет був доведений до 75 осіб, на якому готувалися кадри вчених зоотехніків також і для країн народної демократії – Польщі, Чехословаччини, Румунії та Албанії і Китаю.

Практичні заняття студентів проводилися в навчгоспах «Червоний хутір», Іллічівка, а потім – в навчгоспі ім. А.В. Трофімова. Поширилася підготовка кадрів через аспірантуру.

Провідні кафедри факультету – розведення і генетики, спеціальної зоотехнії очолили видатні зоотехніки-селекціонери, доктори наук, професори І.С. Журавок і Є.В. Ейдрігевич, кафедру фізіології – доктори біологічних наук Р.О. Файтельберг, а потім І.С. Самойленко.

Окремо слід відмітити роботу випускаючої кафедри спеціальної зоотехнії з 1961 року, коли її очолив професор, заслужений зоотехнік-селекціонер Казахської РСР, Євгеній Владиславович Ейдрігевич. Кафедра стала кузнею кадрів вищої кваліфікації, кандидатів наук. Серед них О.І. Власов, І.С. Хомут, Л.Р. Турчина, Л.П. Рубанова, В.В. Карножицький, І.І. Салій, З.А. Кузнєцова, Т.А. Залевська, П.Т. Арама, Тиберія-Лоренц, С.Л. Медведик, В.П. Кучер, Б.Г. Добровольський, В.Г. Каліберда, В.М. Базарний, О.А. Дьякова, Н.М. Буякова, Г.М. Рибачук, М.М. Лапкін, О.І. Кузьміна, О.К. Хлівний, В.Д. Петренко, В.Д. Сергійова, Н.І. Сапронова, К.Т. Дацюн.

Плідним був період у роботі кафедри (1961-1965 роки), коли створювалася її наукова база з відкриттям лабораторії імуногенетики за участю Хомут І.С. і колективу ентузіастів-аспірантів: Карножицького В.В., Рибачук Г.М., Лапкіна М.М. В стадах господарств області великої рогатої худоби відбиралися зразки крові і досліджувалися в лабораторії.

Формувалися теоретичні підходи до наукового обґрунтування селекції червоної молочної породи, її типізації за тілобудовою тварин та інтер'єрними показниками.

Лабораторія імуногенетики за науковими напрацюваннями забезпечила вихід кафедри на Всесоюзний та Республіканський рівні за науковими дослідженнями з питань імуногенетики тварин.

Широке коло досліджень на кафедрі під керівництвом професора Ейдрігевича Євгенія Владиславовича сприяло створенню наукової школи. Першими її учнями були О.І. Власов та І.С. Хомут

На інших кафедрах також зміцнюється матеріальна база організацією навчальних і наукових лабораторій з фізіології сільськогосподарських тварин, годівлі, зоогієни, що прискорило захист дисертацій викладачами і молодими вченими: В.К. Чепур, С.Г. Дяченко, Є.М. Агапова, К.Е. Філонов, В.В. Коновалов, А.С. Головка, Є.С. Мелідіс, Г.Г. Нехаєнко, Є.М. Савченко, М.О. Гринюк, Є.Ф. Крючкова, В.І. Український, В.І. Великов, О.С. Мокеєв, В.Ф. Євсюков, Р.Л. Тукусер, Л.І. Подобед, А.М. Мірошников та інші. Це школи докторів наук Є.В. Ейдрігевича, І.С. Журавка, І.С. Самойленка. З питань годівлі тварин пізніше керівниками аспірантів були доктори наук Свеженцов А.І. та Карунський О.Й.

На факультеті діяла Рада по захисту кандидатських дисертацій. Це був період активної підготовки науково-педагогічних кадрів факультету та для інших інститутів України, друкується щорічно фаховий збірник наукових праць.

Поширилася підготовка фахівців з тваринництва на заочному відділенні факультету без відриву від виробництва. Їх знання практичної роботи безпосередньо впливали на викладачів, які укладали договори з господарствами для впровадження наукових досягнень і проведення виробничих практик студентами факультету. В цей період навчалися на факультеті Герої соціалістичної праці – Марія Димитрівна Шолар, Микола Георгійович Миндру, багато зоотехніків.

Напрями науково-дослідної роботи зводяться до питань інтенсифікації виробництва продукції тваринництва за рахунок вивчення селекційно-інтер'єрних особливостей сільськогосподарських тварин в процесі удосконалення порід та їх структурних одиниць, впливу різних добавок, мікроелементів, преміксів в годівлі тварин, оптимізації раціонів за поживністю, підвищення якості кормів, пошуку нетрадиційних кормів; вивчення механізмів енергообміну у сільськогосподарських тварин в системі діяльності залоз внутрішньої секреції та функції кишечника.

Результати дослідів дали можливість прогнозування в удосконаленні прийомів і методів підвищення продуктивності стад сільськогосподарських тварин.

Навчально-дослідні господарства «Червоний хутір» та ім. А.В Трофімова виконували функцію бази практичної підготовки студентів, проведення дослідів аспірантами і викладачами факультету. Стадо свиней великої білої породи спочатку було як племінна ферма (1965 р.), а в 1983 році – племінний завод, стадо корів – як племінна ферма. Спеціалісти господарства підготували дисертаційні роботи і стали кандидатами наук (Є.М. Агапова, В.П. Кучер, О.А. Дьякова, Г.І. Алдоніна).

Для проведення виробничих практик студентів на факультеті створювалися філії кафедр на базі провідних господарств області. В них велася і науково-дослідна робота викладачів, аспірантів. Таких базових господарств сьогодні більше 2-х десятків.

Значна робота кафедрами розведення і спеціальної зоотехнії проводилася по розробленню перспективних планів селекційно-племінної роботи зі стадами племінних ферм

у скотарстві, свинарстві, вівчарстві в зонах станцій штучного осіменіння Одеської, Миколаївської, Кіровоградської областей під керівництвом професорів Є.В. Ейдрігевича та І.С. Журавка.

Результати такого напрямку досліджень сприяли досвідченим викладачам факультету та з 70-80-х років їх учням продовжити науково-виробничу роботу своїх вчителів у породоутворювальному процесі з формування нових селекційних досягнень у вівчарстві, свинарстві, скотарстві. Спочатку створювалася племінна база Одещини з цих видів тварин – племзаводи, племінні репродуктори, які повністю забезпечували племінним молодняком товарні стада області та інших регіонів. Послідовно, за рахунок поглибленої селекційно-племінної роботи, удосконалення технологічних процесів поетапно створювалися, затверджувалися ряд вітчизняних селекційних досягнень у тваринництві.

Дійсно, багаторічна робота поряд з навчальною проводилася в координації з науково-дослідними Інститутами Української академії аграрних наук – Інститутом тваринництва степових районів ім. М.Ф. Іванова «Асканія-Нова» (Національний науковий селекційно-генетичний центр з вівчарства); Інститутом тваринництва (м. Харків), Інститутом свинарства ім. А.В. Квасницького та ін.

У 1974 році затверджені дві заводські лінії свиней Кінга 633 і Свата 449 у перше створюваному в Одеській області племінному заводі великої білої породи колгоспу «Прогрес» Ізмаїльського району.

В 1993 році Одеський сільськогосподарський інститут став співвиконавцем нової спеціалізованої м'ясної лінії свиней (СМЛ) на кросбредній основі (авторське свідоцтво № 540 від 2.06.1993 р.). В 2007 році робота завершилась держпробацією нової вітчизняної м'ясної породи свиней – червоно-білопоясої (ЧБПП), Наказ Мінагрополітики і УААН № 324/47 від 14.05.2007 р.

Робота продовжується по формуванню нового внутрішньопородного м'ясного типу свиней «Причорноморський» у великій білій породі з залученням зарубіжних генотипів цієї ж породи з підвищеними м'ясними якостями на базі ряду племгоспів Одещини.

У вівчарстві цілеспрямована робота колективу вчених і фахівців завершилась новим селекційним досягненням – створенням одеського м'ясо-вовнового типу асканійської м'ясо-вовнової породи з кросбредною вовною. Селекційними центрами по розведенню овець одеського типу є 4 племінних заводи: «Нива» Саратського, «Прогрес-Агро» і «Вікторія» Ізмаїльського, «Комунар» Тарутинського районів Одеської області.

В племзаводах ім. М.О. Посмітного Березівського і «Ягорлик» Красноокнянського районів, племрепродукторах СВК «Дружба народів» Котовського та БКФ «Бородіно-А» Тарутинського району Одеської області створена і пройшла державну апробацію у травні 2008 року каракульська порода асканійського багатоплідного типу (професор Китаєва А.П.).

Наукова робота кафедри зоогієни і загального тваринництва переважно зв'язана з екологічними проблемами, вивченням впливу важких металів на організм сільськогосподарських тварин (зав. кафедри доцент Л.О. Тарасенко)

За період роботи назва факультету трансформувалася від зоотехнічного до зооінженерного, а потім – технології виробництва і переробки продукції тваринництва, що відповідало зміні вимог виробництва. На факультеті за цей період було підготовлено біля 50 тисяч фахівців зоотехніків, вчених зоотехніків, зооінженерів, технологів з тваринництва для

України і країн зарубіжжя, спеціалістів вищої кваліфікації кандидатів і докторів сільськогосподарських наук.

Висновки

1. Відмічена значна роль О.О. Браунера, як основного організатора створення у 1918 році Одеського сільськогосподарського інституту та його першого структурного підрозділу з підготовки фахівців по тваринництву.

2. Етапи розвитку факультету показані в напрямку удосконалення підготовки фахівців для галузі тваринництва зі створенням матеріальної бази навчального процесу та науково-дослідної роботи, підготовки кадрів вищої кваліфікації та наукових шкіл докторів наук Є.В. Ейдригевича, І.С. Журавка, І.С. Самойленка, тісного зв'язку з виробництвом, продовженням наукових досліджень на сучасному етапі з питань годівлі сільськогосподарських тварин, умов їх утримання, селекційно-племінної роботи.

Відмічено значний вклад вчених факультету в розвиток теорії породоутворювального процесу у тваринництві та їх співавторство у створенні нових вітчизняних порід овець, свиней, їх внутрішньопородних структур (професори В.К. Чепур, Є.М. Агапова, А.П. Китаєва).

Література

1. Буркат В.П., Костенко О.І., Холкін М.М. *Селекційні досягнення у тваринництві*. – К.: Аграрна наука, 2000. – С. 20, 24.

2. Нехаєнко Г.Г. *Профессор Александр Александрович Браунер – организатор Одесского сельскохозяйственного института*. – Сборник воспоминаний и научных трудов, посвященный памяти профессора А.А. Браунера (1857-1941). – Одесса, 1997. – С. 43-46.

Агапова Е.М., Чепур В.К. Этапы развития и достижений факультета технологии производства и переработки продукции животноводства.

Изложены основные этапы 90-летнего периода развития факультета технологии производства и переработки продукции животноводства, основанного в 1918 году одновременно с созданием Одесского сельскохозяйственного института, как его первое структурное подразделение, результаты по подготовке кадров и научно-производственной деятельности.

E.M. Agapova, V.K. Chepur, L.O. Stages of development and achievements of faculty of Technology Production and Animal Products Production Processing.

The main stages of 90-year old period of Technology Production and Animal Products Production Processing Faculty development which has been created in 1918 simultaneously with Odessa Agricultural Institute as its first structural subdivision as to training of the personnel and scientific-production activity have been considered.